

Historisk Tidsskrift [History Magazine], Oslo, number 2, 2003

Review reproduced here with their kind permission ([visit their site](#))

By Carl-Henrik Berg

Engelsmannen Raymond Howgego är mannen bakom det enastående uppslagsverket Encyclopedia of exploration to 1800, som har ambitionen att presentera all världens kända och mindre kända upptäckare och expeditioner alltifrån år 1800 f.Kr. till år 1800. Vid sekelskiftet 1800 hade större delen av världen hunnit utforskas och kartläggas. De flesta av världens kuststräckor var då beskrivna, medan kontinenten Antarktis förblev oupptäckt ända in på 1820-talet.

Denna tunga volym, som under nästa år kommer att följas upp med en andra del behandlande perioden 1800-1850, presenterar i artiklar i alfabetisk ordning långt mer än 2000 personer som företagit anmärkningsvärda resor, och sammantaget finner man här inte mindre än 7500 personer och/eller fartyg omnämnda i texten. De som inte fått egna artiklar återfinns man med hjälp av utförliga register. Illustrationer saknas helt.

Howgegos ambition har varit att skapa ett gediget referensverk som genom en unik kombination av historiska, biografiska och bibliografiska fakta utgör ett oombärligt verktyg för var och en som i någon form studerar upptäcktsresandets och erövringshistoria före 1800. Ett smakprov på hur verket är uppställt kan man få på dess speciella hemsida: www.explorersencyclopedia.com

Den som bläddrar sig igenom detta verk på närmare 1200 sidor finner snart att en påfallande stor del av detta resande företags i syfte att upprätta handelsförbindelser med nya länder. Här finner vi dock också många andra intressanta personkategorier, alltifrån hängivna missionärer, kartografer och naturforskare till krigsfångar och sjörövare. Verket har inte slagsida åt den västerländska kulturen, utan Howgego har verkligen bemödat sig om att få med exempelvis alla namnkunniga arabiska upptäckare. Detta har varit möjligt genom att Howgego besitter kunskaper i arabiska. Verket redovisar också en stor mängd spanjorer och portugiser.

Bland kända upptäckare som under utforskandet av en nordostpassage till Kina befarat nordskandinaviska farvatten hittar vi i encyklopedin bl.a. följande: holländarna Barents, Brunel, Linschoten och Winterkoning, samt engelsmännen Stephen Burrough (som namngav Nordkapp 1553), Arthur Pet och Stephen Bennett. Något man saknar i boken är översiktsartiklar över ämnen som exempelvis nordostpassagen.

En hel del översiktsartiklar och specialbibliografier finns visserligen, bl.a. om Grönlands kolonisering, om svenska krigsfångars insatser i Ryssland och om de

ostindiska kompanierna, men flera av dessa är placerade i anslutning till någon i sammanhanget betydelsefull pionjär. De artiklarna hittas genast bara av den som tagit sig tid att studera översiktstabellerna i verkets inledning. Olyckligast är detta i fallet med bokens få kvinnliga resenärer, som inte har fått någon artikel med egen rubrik utan endast redovisas i klump under den brittiska resebrevskriverskan Jemima Kindersleys namn. Ett avslutande ämnesregister hade därför varit av stort värde.

Encyclopedia of exploration to 1800 är inte världens första större encyklopedi över upptäckare och expeditioner, även om man vid läsningen av verket kan få det intrycket. På tyska finns Dietmar Henzes stora Enzyklopädie der Entdecker und Erforscher der Erde, som började utges 1978 och ännu inte är avslutad.

I Howgegos bok, vars innehåll i många fall erbjuder den första lättillgängliga informationen på engelska om en historisk resa eller resenär, hittar man också en bibliografi över "Fictitious Voyages" - fiktiva resor. Verket i dess helhet innehåller enligt uppgift inte mindre än 20 000 bibliografiska referenser!

Bland de nordbor som ägnats någorlunda utförliga artiklar kan nämnas Leif Eriksson, Jens Munk, far och son Egede, karolinen J.G. Renat, Carl Bernhard Wadström samt - naturligtvis - Carl von Linné och alla hans mer eller mindre kortlivade utsända lärjungar. Artikeln om lärjungen Pehr Löfling, död i Sydamerika 1756, finns att studera på verkets ovan angivna www-adress under länken *sample pages*.

Mot våra dagars mediala hysteri (åtminstone i Sverige) kring TV-serien Expedition Robinson kan det vara intressant att ställa den verkliga händelse som romanen *Robinson Crusoe*, skriven av Daniel Defoe år 1719, bygger på. Howgego berättar om den skotske sjömannen Alexander Selkirk att denne efter hemkomsten till England efter 4-5 års mer eller mindre frivillig förvisning till en obebodd ö inte gjorde någon som helst större affär av sitt äventyr. Det gick flera år innan en bokförläggare fick nys om denna Selkirks märkliga bragd åren 1704-1709.

Man bör naturligtvis behandla de fakta som redovisas i *Encyclopedia of exploration* med kritisk blick. Detta är inte en bibel vars uppgift är att tillhandahålla den definitiva sanningen, utan ett verktyg med vars hjälp vi nu betydligt lättare än vad som tidigare varit möjligt kan ge oss i kast med att studera hur vår världs kontinenter låtit sig upptäckas.